

# Vejle Ådal

Et godt eksempel på is og vands formning af landskabet ses i Vejle Ådal. Her skifter landskabet mellem det brede, rolige, fladbundede strøg og den smalle, dramatiske uro. De flade partier i ådalen skyldes udbredelsen af tre større issøer under den sidste istid. Set fra øst lå den første, Skibet Issø, i dalbunden mellem Vejle og Skibet. Den næste strakte sig fra Vingsted til Vork, og den tredje lå i Sønderkær neden for Runkenbjerg: Spjarup Issø. De er alle skabt i forbindelse med israndens vekslende tilbage-

tog og fremstød. Når isen var på retur, kunne der opstemmes en sø af smeltevand mellem en tidligere randmoræne af efterladt ler, sand og grus og selve isfronten. Søerne nivellerede dalbunden, og i dag møder vi her de helt flade ådalspartier. Der er hverken tale om gammel havbund eller flodseng, og så meget vand, at man kunne tale om en flod, har der heller aldrig været i Vejle Å. Landskabet på strækningen mellem Kongens Kær og Haraldskær kan ses som en rolig idyl efterladt af en issø.

Udgivet af Naturstyrelsen Trekantsområdet og Vejle Kommune september 2011. Genoptrykt december 2014.

## Issøer i Vejle Ådal

**Haraldskær** er en rigtig herregård, hvor en ung, hvidklædt jomfru hver nat vandrer fra kirkegården, gennem Haraldskær og ned til åen. Ejendommen er kendt tilbage til 1400-tallet, men er sikkert ældre. Den ligger strategisk lige ved overgangsstedet ved Vejle Å, hvor Kongevejen mellem Koldinghus og Skanderborg Slot tidligere gik forbi. Hovedbygningen er i dag hotel og kursus ejendom og drives af Danmarks Lærerforening gennem selskabet Sinatur. Avlsgården med de gamle herregårdsmarker og skove ejes af Vejle Kommune. Den nordlige fløj indeholder Kærhuset, som du kan låne til udflugter – se info på: [www.udinaturenivejle.dk](http://www.udinaturenivejle.dk).

Majgøgeurten på engene ved Kvak Mølle

## Kirke

Midt i ådalen, på en lav bakke, ligger den lille romanske Skibet Kirke – uden tårn og opført i ådalens lokale byggemateriale, frådsten. I koret er der bevaret spændende romanske kalkmalerier fra omkring år 1200. Navnet Skibet har rod i det olddanske ord "skida", som betyder kløvet planke, og hentyder måske til det middelalderlige Haraldskær.

## Kildevæld og vandkraft

Et sagn fortæller, at en blind fik sit syn igen, da han tilfældigt vaskede sit ansigt i en kilde i Helligkilde Skov. Det skabte stor valfart af syge folk til det helbredende kildevand. Kildemarkeder med salg af alt fra bødkervarer og lerkruk-

## Udsigtstårn ved Østengård

ker til brændevin og honningkager fulgte med, men druk og slagsmål førte til lukning af markederne og rørlægning af kilden i 1840. I dag rinder kilden svagt fra en kildebønd i skovbrynet. Lidt derfra ligger ruinen af Kvak Mølle, den yngste i rækken af herregårdsmøller tilhørende Haraldskær. Et rislende omløbsstryg sørger for, at fisk og vandinsekter kan passere mølledæmningen.

## Ny natur ved Haraldskær

En 350 meter lang strækning af Vejle Å blev i 1997 lagt tilbage i sine naturlige slyng. Åen havde inden da ligget i en lige gravet kanal siden 1860'erne. Genslyngningen har givet mere liv i åen og gjort

engene omkring fugtigere. En stor del af engfladen står derfor under vand i vinterhalvåret til stor gavn for bl.a. fuglelivet. Et stykke af den lige kanal ligger tilbage som en aflang sø, bevaret som et minde om engenes afvandingshistorie. Græssende dyr holder mange af engfladerne fri for opvækst af buske og træer, så det åbne herregårdslandskab bevares. Mange vandhuller i engene giver hvert forår liv til millioner af frøer, som igen er føde for mange af engenes fugle og dyr.

## Odder

Ser du et lille, mørkt ansigt, der bryder vandspejlet i Vejle Å, er det nok en odder. Odderen har været

Haraldskær med hovedbygningen fra ca. 1590 og de røde avlsbygninger i baggrunden

Vejle Kommune arbejder løbende med vedligeholdelse af stier, landskabspleje og forbedring af vandkvaliteten i området.

Få mere information om naturen i Vejle Kommune på: [udinaturenivejle.dk](http://udinaturenivejle.dk).

Eller kontakt:  
 Vejle Kommune: 76 81 00 00  
 Naturstyrelsen  
 Trekantsområdet: 72 54 30 00



# Vejle Ådal

Kongens Kær, Knabberup og Haraldskær



Den genslyngede å ved Haraldskær, hvor man stadig kan se de lige afvandingskanaler

væk i 30-35 år, og når den nu er vendt tilbage, er det, fordi mange års naturforbedringer af åen har båret frugt. Der lever skønsmæssigt 40-50 oddere i Vejle Ådal.

## Naturskov

Fleere af de gamle skove på herregårdsjorderne omkring Haraldskær får lov til at ligge urørte. Det vil sige, at gamle og døde træer får lov til at ligge og forrådnede, og det giver plads til et spændende liv af mikroorganismer, svampe og insekter. Samtidig skyder nye kommunale skove op på bakkerne syd for Haraldskær.

## Grævling og frugttræer

Haraldskær Skov tilhører, sammen

Odderen tilbage i Vejle Ådal



Udsigtsplatform ved Kongens Kær



P.C. Skovgaard: "Den store eng ved Vejle. Sommereftermiddag 1867". Tilhører Vejle Kunstmuseum.

meltpind i midten af 1900-tallet. En af landets mest populære kroer, Trædballehus, en lysthave og ikke mindst Vejles første zoo, der skulle blive forløberen for Givskud Zoo, lå dengang ved Himmelpind.

## Kiselgur ved Slede/Østengård

I begyndelsen af 1930'erne og ca. 25 år frem var der intensiv bjergværksdrift ved Slede. Kiselgur blev udgravet i ganske store mængder, i nogle år helt op til 2.000 tons. Det lette og porøse materiale blev brugt til isolering af bl.a. centralvarmeanlæg og dampkedler. Kiselskallerne kan stadig ses i jorden visse steder ved Østengård.

## Knabberup Sø og Kongens Kær

Et sammenhængende sø- og vådområde på i alt ca. 100 ha ligger som en miniudgave af amerikanernes Central Park i New York, i nærkontakt med selve Vejle by. Tidligere var her græsmarker, som blev afvandet ved hjælp af kanaler og pumper, men to store naturgenopretningsprojekter gennemført i årene 2004-2009 har omdannet arealerne til mudderflader, våde enge og søer. Området begrænser udvaskningen af kvælstof og er som del af Vandmiljøplan II og III med til at skabe et bedre vandmiljø. **Stier, broer og udsigtstårne** giver gode muligheder for at opleve det rige fugleliv tæt på.



## Vidste du ?

At kiselalger er små, encellede organismer, der blev aflejret igennem millioner af år før istiderne i både havene og søerne. Det er sammenpressede lag af disse alger, vi kalder kiselgur eller moler. Der er i Vejleområdet fundet store aflejringer af kiselgur tæt på jordoverfladen ved Østengård og på nord- og sydsiden af Rands Fjord.



Kyst til Kyst Stien og Hærvejsvandre-  
ruten forløber langs Bindeballestien



Gangbro på stien langs med Kongens Kær



Kongens Kær og Knabberup Sø set fra oven

## Ture i området

På 5 vandreture kan du komme godt omkring i den nedre del af Vejle Ådal, tæt på Vejle by.

**Naturbeskyttelseslovens** almindelige regler for færdsel gælder. Du må:

- cykle og gå på veje og stier i det åbne land
- cykle og gå på veje og stier i privat skov fra kl. 6 til solnedgang
- gå uden for stierne og færdes om natten på offentlige arealer
- have hund med, hvis den er i snor.

### 1 Haraldskær Hovedgård

3,5 km tur gennem parken og ad

Bindeballestien forbi Skibet Kirke. En bro krydser Vejle Å, og en sti leder op på ådalskanten til en enestående udsigt over herregårdslandskabet med Haraldskær, Skibet Kirke og ådalen mod vest. Der er mulighed for en afstikker til den nyrejste skov oven for dalen, hvor spredte frugttræer beriger skovturen i sensommeren.

### 2 Kongens Kær-Knabberup Sø

8 km tur. Med start fra Vejle kan du gå langs med sydsiden af Kongens Kær og passere Vejle Å over broen og fortsætte på ådiget til sportsfiskernes klubhus, hvor du kan gå under motortrafikvejen og tilbage ad Bindeballestien.

### 3 Højen Å

2 km vandretur langs Højen Å, der er omgivet af gammel skov og stejle skrænter. Et stort fald giver åen karakter af en bjergbæk med et særligt dyreliv. Vandstær og isfugl ses tit ved åen, og i skoven vokser en række sjældne planter som skælrod, skovgøgelilje og gul anemone. Fra Højen Å-stien er der skiltet forbindelse til Mølholm Ådal. (Se folder for Søndereskoven).

### 4 Sælde/Østengård

Krævende vandretur på ca. 4 km med start ved p-plads på Østengårdvej eller Knabberupvej. Stien går igennem skov og forbi levende

hegn, ellesump og kildevæld, der tidligere gav vand til Sælde Dambrug. Turen starter med en stejl stigning og når sit højdepunkt med en flot udsigt over Vejle Ådal, Kongens Kær og Ravning fra et udsigtstårn. Turen fortsætter ad veje og stier ned gennem boligområdet. Det meste af året vil stien være våd og fugtig flere steder, så passende fodtøj anbefales.

### 5 Urhøj/Himmelpind

3 km tur frem og tilbage med start ved Vardevej eller Venusvej. På turen passerer overdrev, kildevæld, askesump og bøgehøjskov. På Himmelpind er en af de flotteste

udsigter over Vejle by og Vejle Ådal. Neden for Planetbyen indbyder en skovlegeplads børnene til leg og bevægelse, og en bålhytte står klar til snobrødsbagning og madpakkehygge. Informationstavler formidler områdets geologi samt kultur- og naturhistorie.

### 1 Planetstien

Planetstien langs Vejle Å er 1,8 km lang og går fra Neptun til Solen. Her er opsat en stolpe med info om hver planet i Solsystemet, og du kan deltage i et planetspil med din mobiltelefon. Start ved Bryggen.

### 1 Haraldskær-Nr. Vilstrup-Vejle

Ca. 15 km cykeltur. Fra Haralds-

kær cykles op over dalsiden gennem den nyrejste skov til Nr. Vilstrup. Videre ad små, hyggelige veje, langs Ribe Landevej over Højen Bæk til Boulevarden i Vejle og herfra retur ad Bindeballestien.

### 2 Haraldskær-Helligkilde Skov-Haraldskær Fabrik

Ca. 6 km cykeltur. Fra Avlsgården følges Møllevejen langs de stynede popler forbi ruinen af Kvak Mølle. Videre ad Fabriksvejen gennem Helligkilde Skov med kildebrønd og afvekslende skov, forbi Haraldskær Fabrik og Dronningens Mose, hvor moseliget af dronning Gunhild lå, og retur gennem det åbne herregårdslandskab.



Ved Kvak Mølle er der en telt- og shelterplads med bålhytte og toilet



Kær holder engene åbne



Havørnen gæster af og til Kongens Kær



Kongens Kær trækker mange grågæs til

### Sejlads og fiskeri

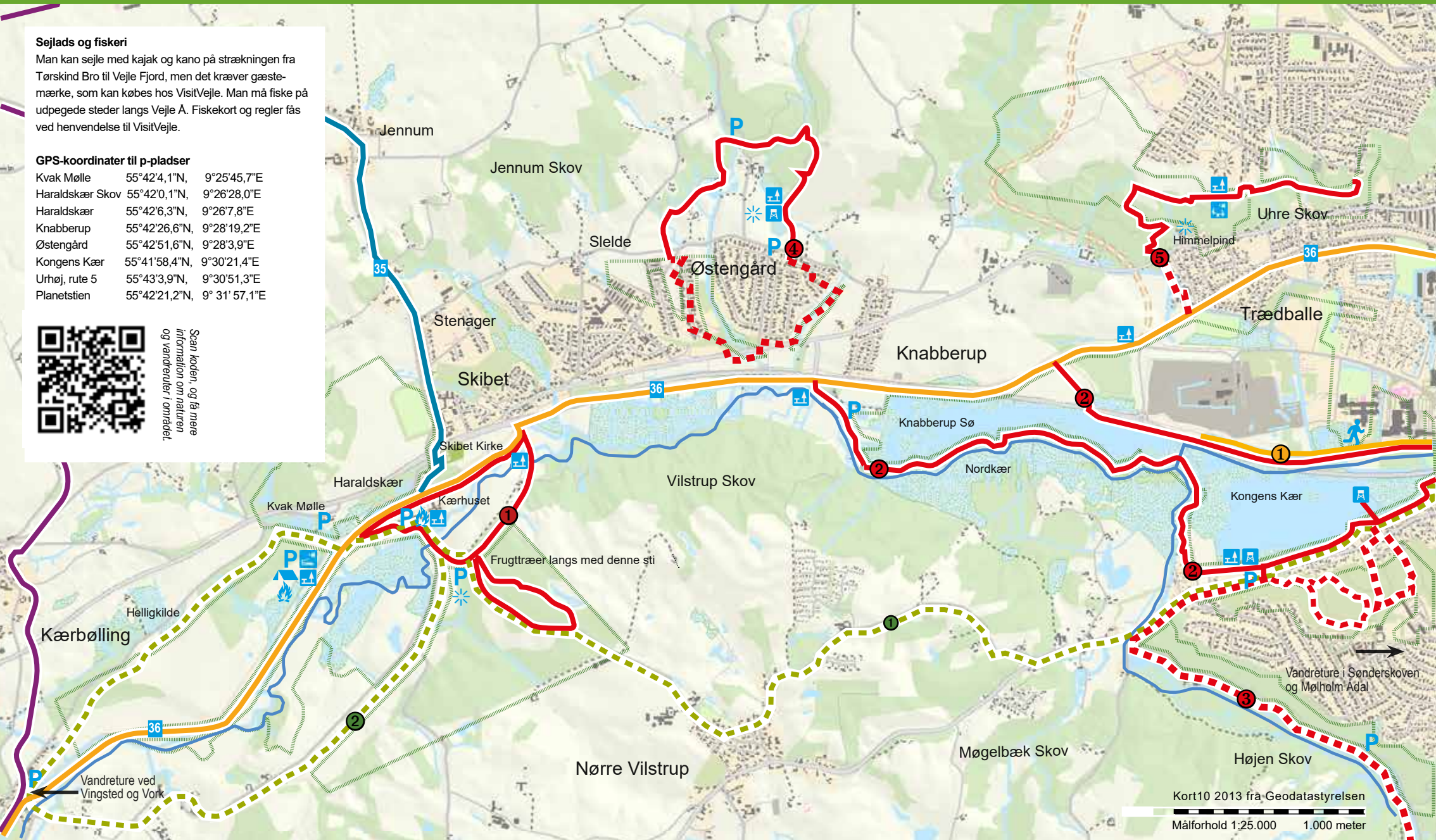
Man kan sejle med kajak og kano på strækningen fra Tørskind Bro til Vejle Fjord, men det kræver gæstemærke, som kan købes hos VisitVejle. Man må fiske på udpegede steder langs Vejle Å. Fiskekort og regler fås ved henvendelse til VisitVejle.

### GPS-koordinater til p-pladser

Kvak Mølle	55°42'4,1"N,	9°25'45,7"E
Haraldskær Skov	55°42'0,1"N,	9°26'28,0"E
Haraldskær	55°42'6,3"N,	9°26'7,8"E
Knabberup	55°42'26,6"N,	9°28'19,2"E
Østengård	55°42'51,6"N,	9°28'3,9"E
Kongens Kær	55°41'58,4"N,	9°30'21,4"E
Urhøj, rute 5	55°43'3,9"N,	9°30'51,3"E
Planetstien	55°42'21,2"N,	9° 31' 57,1"E



Scan koden, og få mere information om naturen og vandreturer i området.



Kort10 2013 fra Geodatastyrelsen  
Målforhold 1:25.000 1.000 meter

**Signaturforklaring**

Hærvejsvandreruten	Vandretur – afmærket	Cykeltur – ikke afmærket	Teltplads	Shelterplads	Bord og bæk	Udsigt	Udsigtsplatform
Kyst til Kyst/Bindeballe-stien	Vandretur – ikke afmærket	Regionale cykelruter	Parkering	Bålplads	Naturfitness	Legeplads	Offentligt areal

